

საბანკო დაზღვევა, მისი არსი და დამახასიათებელი თავისებურებები

მზევინარ ნოზაძე

სტუ ასოცირებული პროფესორი

რეზიუმე

საბანკო დაზღვევა საკმაოდ ახალი და დელიკატური პროდუქტია სადაზღვევო ბაზარზე. საბანკო დაზღვევის მოდელი 90-იანი წლებიდან არსებობს, მას შემდეგ რაც ორმა სფერომ, ბანკებმა და სადაზღვევო კომპანიებმა მოახდინეს კომბინირებული პროდუქტის „საბანკო დაზღვევის“ გამოშვება და რეალიზაცია.

საბანკო დაზღვევის ელემენტები შეიძლება ორ ნაწილად დაიყოს. პირველი- მოიცავს დაზღვევის ობიექტსა და რისკს, რომელიც ერთია თითქმის ყველა ორგანიზაციისათვის. ხოლო მეორე ჯგუფში- რჩება ის ობიექტები და რისკები, რომელიც თავისი სპეციფიკით მხოლოდ საბანკო საქმიანობაში ვლინდება. ბანკის სპეციფიკიდან გამომდინარე საბანკო დაზღვევაში ასევე შედის: ბანკის ქონებისა და სიმდიდრის დაზღვევა; იმ ტექნიკის დაზღვევა, რომელშიც საბანკო ინფორმაცია ინახება; საბანკო კრედიტების დაზღვევა; იმ რისკების დაზღვევა, რომელიც საბანკო სფეროში გამოყენებულ პლასტიკურ ბარათებს ეხება; საბანკო დეპოზიტების დაზღვევა.

რაც შეეხება საკრედიტო დაზღვევას, საქართველოს ეროვნული ბანკის მონაცემების მიხედვით, საკრედიტო ვალდებულებათა დაზღვევა საქართველოში 2008 წლიდან იწყება. საბანკო სექტორისადმი ნდობის გაზრდის შემთხვევაში გაიზრდება საქართველოში საბანკო დაზღვევის როლი და მისი პოპულარობა.

საკვანძო სიტყვები: საბანკო დაზღვევა; დეპოზიტების დაზღვევა; ბარათების დაზღვევა; აქტივების დივერსიფიკაცია; კრედიტების დაზღვევა; საბანკო პროდუქტები; სადაზღვევო პროდუქტები.

შესავალი

ტერმინი „Bancassurance“ პირველად გამოჩნდა საფრანგეთში 1970-იან წლებში, როგორც სადაზღვევო მომსახურება საბანკო ქსელების მეშვეობით. საბანკო

დაზღვევის სისტემა ასეთია: ბანკი-კლიენტი (მომხმარებელი) – სადაზღვევო კომპანია. ქვეყნების მიხედვით განსხვავებულია საბანკო დაზღვევის განვითარების დონე. ეს დამოკიდებულია ქვეყნის ეკონომიკურ, პოლიტიკურ მდგომარეობაზე, ასევე დემოგრაფიულ, იურიდიულ სიტუაციასა და ტრადიციებზე.

როგორი ვითარებაა საქართველოში საბანკო დაზღვევის მხრივ? საქართველოს მოსახლეობის დანაზოგების, და შესაბამისად, დეპოზიტების სიმცირის გამო მაინც აუცილებლად მიგვაჩნია დეპოზიტების დაზღვევა. ევროდირექტივის მიხედვით განევრიანების კანდიდატ ქვეყანას უნდა ჰქონდეს დეპოზიტების დაზღვევის სისტემა. განხორციელდება თუ არა საქართველოში დეპოზიტების დაზღვევის სისტემა და რა მოდელს აირჩევს საქართველოს მთავრობა, ეს უახლოეს მომავლში გახდება ცნობილი.

ძირითადი ტექსტი

ეკონომიკურად განვითარებულ ქვეყნებში საბანკო სისტემის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ნაწილი სწორედ საბანკო დაზღვევაა. ბანკები დაინტერესებულნი არიან მათი ფილიალების მომსახურების მაქსიმალურად გამოყენებით, აგრეთვე თავიანთი ტრადიციული ბიზნეს-მიმართულებების დივერსიფიკაციის გზით კლიენტებს შესთავაზონ ფინანსური, და მათ შორის, სადაზღვევო მომსახურების ფართო სპექტრი. შედეგად კი, მიიღონ დამატებითი საკომისიო „ჯილდო“ ამ მომსახურების კლიენტებისათვის შეთავაზების გზით.

ყველა ქვეყანას არა აქვს საბანკო დაზღვევის საერთო გამოცდილება, თუმცა ბანკის მეშვეობით სადაზღვევო პოლისების გავრცელებამ მნიშვნელოვნად შეუწყო ხელი სადაზღვევო კომპანიების შემოსავლების მოცულობის ზრდას. განსაკუთრებული ადგილი პოლისებში უკავია სიცოცხლის დაზღვევას,

ევროპულ ქვეყნებში დაზღვევის ამ სახეობას უჭირავს მთლიანი მოცულობის 70 %. მაგალითისთვის დიდი ბრიტანეთის სადაზღვევო კომპანიების სიცოცხლის დაზღვევის მოცულობა მთლიან დაზღვევაში არის: HBOS- 6.7%; Loyds TSB- 3.0 % ; Barclays – 2.5 % ; HSBC -1.9 %; RBS -0.8 %;

საბანკო დაზღვევა საკმაოდ დელიკატური პროდუქტია, რომელიც მოიცავს ორ სფეროს და ორივე მათგანი რასაკვირველია ცდილობს ნახოს სარგებელი. ამისათვის იგი იყენებს კლიენტთა საერთო ბაზას და იყენებს ბანკის ბრენდსა და რეპუტაციას, როგორც „bancassurance“-ის პროექტის ლიდერი. ამავდროულად სადაზღვევო კომპანიას მნიშვნელოვნად უმცირდება სარეკლამო ხარჯები და კვლევების საფუძველზე დადგინდა, რომ სადაზღვევო კომპანიებისა და ბანკების ურთიერთანამშრომლობა უფრო მომგებიანია ორივესათვის, ვიდრე მათი თანამშრომლობა სხვა სფეროებთან.

საბანკო დაზღვევის პროდუქტები შეიძლება დავყოთ ორ ჯგუფად: მარტივი და რთული. მარტივია საბანკო პროდუქტები, რომლებიც ინტეგრირებულია უშუალოდ საბანკო პროდუქტში. ეს შეიძლება იყოს ავტომატური დაზღვევა ან/და დამატებითი ოფცია კლიენტის შერჩევისას და ეს პროდუქტი ჩვეულებრივად იყიდება ბანკის თანამშრომლების მიერ. რთულია საბანკო პროდუქტები, რომლებიც იყიდება ხშირად საბანკო პროდუქტებისაგან დამოუკიდებლად სადაზღვევო კომპანიების თანამშრომლების ან ბანკის სპეციალურად მომზადებული თანამშრომლების მიერ.

განვიხილოთ საბანკო დაზღვევის ისეთი პროდუქტები, როგორიცაა: საბანკო კრედიტების დაზღვევა, პლასტიკური ბარათების დაზღვევა, საბანკო დეპოზიტების დაზღვევა.

საბანკო კრედიტების დაზღვევა - აქტიური საბანკო ოპერაციაა და პირველ რიგში იგი ხასიათდება გაცემული საკრედიტო რესურსების დაუბრუნებლობის რისკის მაღალი ხარისხით, რაც ამყარებს იმ მოსაზრებას, რომ აუცილებელი შეიქმნა ჩამოყალიბებულიყო დიდი და ეფექტური სისტემა საკრედიტო რისკების მართვისათვის. ასე რომ, საბანკო კრედიტების დაზღვე-

ვა არის დაზღვევის საერთო სახეობა, რომელიც წინასწარ განსაზღვრავს სადაზღვევო კომპანიის მიერ ასანაზღაურებელ თანხას, რომლის გადახდაც მოუწევს მას მოვალის მიერ კრედიტის დაუბრუნებლობის შემთხვევაში, ანუ ასეთი დაზღვევის ძირითადი მოტივი არის საკრედიტო რისკის შემცირება ან გაქრობა და კრედიტორის ინტერესების დაცვა მოვალის გადახდის სუუნარობის შემთხვევაში.

პრობლემურ მიმართულებად გვევლინება სამომხმარებლო კრედიტის სახეობა. სადაზღვევო კომპანიები ნახულობენ ზარალის ყველაზე მეტ ოდენობას მომსახურების განწევისას. ამის მიზეზად კი ასახელებენ იმას, რომ რთულია ამ სფეროში რისკების განსაზღვრა, ანუ მომხმარებლის გადახდისუნარიანობის გაკონტროლება, ასევე ანდერრაიტერის შეცდომები რისკების მიღებისას და ა.შ.

რაც შეეხება საკრედიტო დაზღვევას საქართველოში, ეროვნული ბანკის მონაცემების მიხედვით, საკრედიტო ვალდებულებათა დაზღვევა საქართველოში 2008 წლიდან იწყება. პირველი სადაზღვევო კომპანია, რომელმაც განახორციელა საკრედიტო ვალდებულებათა დაზღვევა იყო შპს დაზღვევის კომპანია „ქართუ“. 2009 წლიდან საკრედიტო ვალდებულებათა მზღვეველი ორი კომპანია არის წარმოდგენილი „ქართუ“ და „იმედი L International“. თუმცა, ამის მიუხედავად, მცირდება მოზიდული და გადაზღვევის პრემიის ჯამური ოდენობა წინა წლის მაჩვენებელთან შედარებით. 2010 წლიდან ბაზარზე მხოლოდ ერთი კომპანია „იმედი L International“ წარმოადგენს საკრედიტო ვალდებულებათა დაზღვევას, მაგრამ იზრდება მოზიდული პრემიების ოდენობა. 2011 წელს საკრედიტო ვალდებულებათა დაზღვევის წილი შეადგენს 0, 28 %-ს, ხოლო რაც შეეხება 2012 წელს საკრედიტო ვალდებულებათა დაზღვევის ბაზრის გარკვეული გამოცოცხლება შეინიშნება, რადგან პროდუქტს უკვე სამი სადაზღვევო კომპანია „იმედი L International“ „ტაო“ და „არდი ჯგუფი“ იკავებს, თუმცა ამის მიუხედავად შემცირებულია მოზიდული პრემიების ჯამური ოდენობა.

რაც შეეხება პლასტიკური ბარათების დაზღვევას, „საქარ-

თველოს ბანკი“ წარმოგვიდგენს ბარათის დაცვის მექანიზმებს, რომლის მიზანია დაიცვას კლიენტები და ბარათის მფლობელები როგორც საზღვარგარეთ, ისე საქართველოში ბანკომატების, პოსტ-ტერმინალების და ინტერნეტის მეშვეობით მესამე პირის მიერ ბარათის არაღელგალურად გამოყენებისგან. მომსახურების ფარგლებში ბანკი კლიენტს უნაზღაურებს ბარათის არაღელგალურად გამოყენებით განკარგულ თანხებს წინამდებარე პირობებითა და განსაზღვრული ლიმიტების ფარგლებში. მომსახურება ვრცელდება ერთ კონკრეტულ ბარათზე და მასზე მიბმულ ანგარიშზე.

ასევე ბარათის მფლობელი ვალდებულია დაუყონებლივ შეატყობინოს ბანკს ბარათის არაღელგალური გამოყენების ნებისმიერი შემთხვევის შესახებ და შემთხვევის დადგომიდან მაქსიმუმ 30 კალენდარული დღის განმავლობაში დამატებით მიმართოს ბანკს წერილობითი განცხადებით, რომელშიც აღწერილი იქნება ბარათის არაღელგალური გამოყენების ფაქტები და გარემოებები.

საბანკო დეპოზიტების დაზღვევა - ფიზიკური პირები თავიანთი დეპოზიტების უსაფრთხოებაზე ზრუნვას დაზღვევით ახორციელებენ. ძირითადი იდეა მდგომარეობს გადახდების სისწრაფეში, მიუხედავად გადამხდელის წყაროსი. იმ შემთხვევაში, თუ ბანკს გაუუქმდა ლიცენზია, დეპოზიტების მფლობელებს ყოველგვარი დაბრკოლების გარეშე მიუწვდებათ ხელი თავიანთ სახსრებზე.

მსოფლიოში განვითარებული ქვეყნების მაგალითი გვიჩვენებს რომ, საბანკო დეპოზიტების დაზღვევა გვევლინება ეფექტურ ინსტრუმენტად სოციალური და მაკროეკონომიკური დავალებების კომპლექსურად შესრულებისათვის. პირველ რიგში, იგი უზრუნველყოფს, თავიდან აიცილოს მეანაბრეების პანიკა და ამავდროულად უზრუნველყოს საბანკო სისტემის სტაბილურობა. ამას გარდა, საბანკო დეპოზიტების დაზღვევის ხელმისაწვდომობა ზრდის ნდობას საბანკო სისტემის მიმართ. ამერიკის შეერთებული შტატები იყო პირველი ქვეყანა, სადაც გამოჩნდა საბანკო დეპოზიტების დაზღვევა, მოცემუ-

ლი სისტემის შექმნის აუცილებლობა განაპირობა ეკონომიკურმა კრიზისმა სახელად „დიდი დეპრესია“. შედეგად 1933 წელს გლას-სტიგალის აქტით შეიქმნა საბანკო დეპოზიტების დაზღვევის ფედერალური კორპორაცია. თავდაპირველად სადაზღვევო ლიმიტი შეადგენდა 50000 \$-ს. 2008 წლამდე სტანდარტული დაზღვევა, რომელსაც აშშ ანაზღაურებდა იყო 100000 \$, თუმცა შემდეგ გაიზარდა 250000 \$- მდე. ეს ზღვარი კი ევროკავშირის ქვეყნებში 20 000 ევროდან 50 000 ევრომდე გაიზარდა. ბოლო წლების განმავლობაში კი საბანკო დეპოზიტების დაზღვევის სისტემა ბევრ ქვეყანაში შეიქმნა. თუმცა, დეპოზიტების დაზღვევის კონცეფცია ნათელი და თეორიულად მსგავსია, პრაქტიკაში მისი განხორციელება საკმაოდ რთულია. უმრავლეს შემთხვევაში საბანკო დეპოზიტების დაზღვევის პროცესი განიხილება როგორც დამატებითი ღონისძიება, რომლებიც შექმნილია დანაკარგების რისკის შესამცირებლად, ან მთლიანად რისკის გასაქრობად, რომელიც შეიძლება ზარალთან იყოს კავშირში.

როგორი ვითარებაა საქართველოში დეპოზიტების დაზღვევის მხრივ? საქართველოს მოსახლეობის დანაზოგების, და შესაბამისად, დეპოზიტების სიმცირის გამო მაინც აუცილებლად მიგვაჩნია დეპოზიტების დაზღვევის მექანიზმის ამოქმედება. ევროდირექტივის მიხედვით განწესებების კანდიდატ ქვეყანას უნდა ჰქონდეს დეპოზიტების დაზღვევის სისტემა.

დანაზოგების მოცულობა საქართველოში მზარდია. 2015 წლის პირველი იანვრის მდგომარეობით, საბანკო სექტორში განთავსებული არასაბანკო დეპოზიტების მოცულობამ 2015 წლის პირველი იანვრისთვის 11,6 მლრდ ლარს გადააჭარბა. დეპოზიტები, უმეტესწილად, მოკლევადიანია. კერძოდ, მთლიანი დეპოზიტების საშუალო ვადიანობა დაახლოებით 9 თვეა, ხოლო ვადიანი დეპოზიტების საშუალო ვადიანობა - 11,4 თვე. რაც შეეხება დეპოზიტების რაოდენობას ერთეულის მიხედვით, 2014 წლის ბოლოსთვის გაფორმებული იყო 151,592 სადეპოზიტო ხელშეკრულება. მაღალი იყო დეპოზიტებში დოლარიზაციის კოეფიციენტი და 60,15 პროცენტი შეადგინა, რაც,

2014 წლის პირველი დეკემბრის მდგომარეობით, მცირედი - 0.31-პროცენტის - მატებაა.

საქართველოს პარლამენტმა ჯერ კიდევ 2004 წელს გამოაცხადა, რომ საბანკო სისტემის მიმართ მენაბრეთა ნდობისა და ფულადი მასის საბანკო სისტემაში მოქცევის ხელშეწყობის მიზნით აუცილებელი იყო დეპოზიტების დაზღვევის სისტემის საკანონმდებლო ბაზის შექმნა. თუმცა, ამ მიმართულებით არაფერი შეცვლილა. საბანკო სექტორის საიმედოობისა და სტაბილურობის გასაძლიერებლად, დეპოზიტების დაზღვევის ინიციატივა პირველად გერმანული განვითარების ბანკ KFW-ს ჰქონდა. ბანკი მზად იყო 2006 წელს საქართველოსთვის 3.5 მილიონევროიანი დაბალპროცენტის კრედიტი გამოეყო ამ სისტემის შესაქმნელად, მაგრამ იმ ხანებში ვერ მოხერხდა შეთანხმების მიღწევა საქართველოს მთავრობასა და პროექტის ინიციატორებს შორის და პროექტი ვერ განხორციელდა.

საბანკო სექტორისადმი ნდობის გაზრდის შემთხვევაში გაიზრდება დეპოზიტების მოცულობა, რამაც ხელი უნდა შეუწყოს კომერციული ბანკის საკრედიტო რესურსების გაზრდას და შესაბამისად დეპოზიტების დაზღვევის სისტემის განვითარებას. განხორციელდება თუ არა საქართველოში დეპოზიტების დაზღვევის სისტემა და რა მოდელს აირჩევს საქართველოს მთავრობა, ეს უახლოეს მომავალში გახდება ცნობილი. მიღებული შედეგების შეფასება კი ამ მექანიზმის ამოქმედებიდან გარკვეული პერიოდის შემდეგ იქნება შესაძლებელი.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. შათირიშვილი ჯ; კაკაშვილი ნ. სადაზღვევო საქმე. 2012. 436 გვ.
2. გიგოლაშვილი გ. სადაზღვევო საქმე. 2010.
3. საქართველოს კანონი „დაზღვევის შესახებ“ (02. 05. 1997).
4. საქართველოს კანონი „ეროვნული ბანკის შესახებ“. 2009.
5. დაზღვევის სამართალი. ნორმატიული აქტების კრებული. 2007.

REFERENCES:

1. Shatirishvili J; Kakashvili N. Insurance Case. 2012. 436 p.
2. Gigolashvili G. Insurance Case 2010.
3. Georgian law about Insurance (02.05.1977).
4. Georgian law about National Bank 2009.
5. Insurance Law. Collection of Normative Acts 2007 .

BANK INSURANCE, ITS ESSENCE AND CHARACTERISTICS

Nozadze Mzevinar,

Associated Professor, GTU

RESUME

Bank insurance is rather a new and delicate product at the insurance market. The bank insurance model exists since 90ies after two fields, banks and insurance companies produced the “Bank Insurance” of combined product and sold it.

The elements of bank insurance may be divided into two parts. First part includes the insurance object and risk, which is one for all the organizations. The second group remains with the objects and risks which due to its specification is revealed only in bank activity. Due to the bank specification, bank insurance also includes: bank property and wealth insurance; insurance of those techniques in which the bank information is kept; insurance of bank credits; insurance of those risks which are related to the plastic cards used in bank field; insurance of bank deposits.

As for the credit insurance, according to the data of National Bank of Georgia, the insurance of credit liabilities begin since 2008. In case of increasing the trust towards bank sector the role of bank insurance in Georgia and its popularity has increased.

Keywords: Bank Insurance; Insurance of deposits; Insurance of cards; Diversification of net assets; Insurance of credits; Bank products; Insurance products.